

Maatschappelijke impact bij STT Definitiedocument

Rudy van Belkom
Januari 2025

Stichting
Toekomstbeeld
der Techniek

Inhoudsopgave

	pagina
Aanleiding	03
<hr/>	
Hoofdstukken	
1 Onze focus	04
2 Onze definitie	07
3 Onze activiteiten	10
4 Impact monitoren	13
5 Stakeholderperspectief	15

Aanleiding

Stichting Toekomstbeeld der Techniek (STT) werkt sinds 1968 aan lange termijn toekomstverkenningen en onderzoekt welke mogelijke invloed technologie heeft op uiteenlopende maatschappelijke thema's. STT doet geen voorspellingen maar beschrijft uiteenlopende toekomstbeelden. Door onze onafhankelijke positie kunnen wij alternatieve toekomstbeelden schetsen die afwijken van de dominante opvattingen. De resultaten van onze verkenningen worden op uiteenlopende manieren gepresenteerd: boeken, artikelen, documentaires en serious games.

De maatschappelijke opdracht van STT is met gefundeerde toekomstbeelden organisaties helpen om geïnformeerde keuzes te kunnen maken voor een betere toekomst. Met name op het snijvlak van technologische en maatschappelijke ontwikkelingen. STT neemt deze opdracht heel erg serieus. We hebben als stichting een ANBI-status. Dit betekent dat we een Algemeen Nut Beogende Instelling zijn. Met alles wat we doen moeten we ons daarom afvragen: beogen we hiermee het algemeen nut? Heeft de samenleving hier in de breedte baat bij? Zo niet, dan moeten we bekijken of de activiteit met aanpassingen toch kan voldoen. Of dat we de activiteit moeten stopzetten. Ook de staf en leden van de Raad van Advies van STT moeten meer vanuit het algemeen nut van STT gaan opereren. We willen daarom niet alleen impact maken voor de Raad van Advies, maar ook *via* de Raad van Advies van STT.

Het STT-netwerk is uniek. Met de aangesloten organisaties kunnen we écht maatschappelijke impact maken. Samen met bedrijven, overheden, kennisinstituten en maatschappelijke organisaties wil STT werken aan gefundeerde toekomstverkenningen, die ons helpen om geïnformeerde keuzes te kunnen maken voor een betere toekomst.

Onze focus

Voordat we dieper kunnen ingaan op onze maatschappelijke impact moeten we eerst scherp krijgen waar STT precies voor gaat en voor staat. Met andere woorden, we moeten bepalen wat onze visie, missie en kernwaarden zijn.

Onze visie: waar we voor gaan

De langetermijnimplicaties van technologie op de samenleving worden structureler meegewogen in besluitvorming.

Klimaatverandering, toenemende ongelijkwaardigheid en oplopende spanningen in de samenleving. Er staat veel op het spel voor onze toekomst. Technologie speelt hierin een steeds grotere rol. Dit kan zowel positief als negatief worden ervaren. Denk aan de mogelijke impact van moderne biotechnologie of de toenemende inzet van datagedreven systemen. Organisaties richten zich volgens ons vaak op korte termijn beslissingen (gedreven door korte termijn opbrengsten). Daardoor blijven ethische implicaties vaak onderbelicht. Vanuit STT geven we betekenis aan de ethische implicaties van technologie op de lange termijn. Om geïnformeerde keuzes te kunnen maken voor de toekomst moeten we weten wat onze opties zijn. Dit kan alleen als we vooruitkijken, v r vooruitkijken. Paradoxaal genoeg ligt in het feit dat de toekomst niet voorspelbaar is juist de meerwaarde van toekomstonderzoek. Het gaat niet om het anticiperen op voorspellingen, maar om het voorbereiden op mogelijke scenario's  n het proactief werken aan wenselijke toekomstbeelden. Juist omdat de toekomst onzeker is, moet je eraan werken. Samen met honderden stakeholders, experts en creatieve geesten werken onze toekomstonderzoekers aan toekomstverkenningen die tot de verbeelding spreken. We laten hierbij zien dat iedereen een invloed heeft. Van het individu dat kiest voor een privacyvriendelijke app, tot het tech-bedrijf dat besluit open source te gaan ontwikkelen.

Binnen deze visie hebben wij 4 subdoelen geformuleerd:

1. Informeren

Wat zijn de mogelijke langetermijnimplicaties van (nieuwe) technologieën op uiteenlopende maatschappelijke thema's?

2. Inspireren

Tot welke mogelijke toekomstscenario's kunnen de langetermijnimplicaties van technologie op de samenleving leiden?

3. Adviseren

Welke maatschappelijke kansen en kwetsbaarheden brengen de verschillende mogelijke toekomstscenario's met zich mee?

4. Activeren

Op welke wijze kunnen stakeholders zich inzetten om de wenselijke elementen in de verschillende toekomstscenario's vorm te geven?

Onze missie: waar we voor staan

De inzet van technologie is niet neutraal: we kijken naar de kansen én de kwetsbaarheden, en laten zien dat er meerdere scenario's mogelijk zijn.

De wijze waarop we technologie ontwikkelen en inzetten is niet neutraal. Technologie wordt altijd ontworpen vanuit bepaalde waarden en toegepast binnen culturele en sociale contexten. De toekomst is open, maar niet leeg. Dit betekent dat de langetermijnimplicaties van technologie voor verschillende groeperingen anders kunnen uitpakken. De droom van de een is de nachtmerrie van de ander. STT brengt de mogelijke perspectieven in kaart en maakt deze zichtbaar, zodat beter geïnformeerde keuzes voor de toekomst gemaakt kunnen worden. Deze kennisontwikkeling is gericht op een tijdshorizon van 20 jaar en verder. Als toekomstonderzoekers geloven wij dat we de toekomst samen kunnen vormgeven, de toekomst hoeft ons niet te enkel te overkomen. Tegelijkertijd weten we ook dat de we niet alle ontwikkelingen in de hand hebben. We beseffen ons dat niet iedereen kan of wil deelnemen aan gesprekken over de toekomst. STT komt op voor de mensen die geen stem hebben in dit debat en faciliteert namens de samenleving tegenspraak en discussie. De unieke vrije ruimte die STT hiermee al sinds 1968 creëert staat garant voor brede, noodzakelijke gesprekken over de toekomst.

Binnen deze missie hebben wij 5 kernwaarden geformuleerd:

1. Diversiteit

De toekomst mag niet bepaald worden door een handjevol mensen met hetzelfde profiel. Hierdoor ontstaan blinde vlekken en worden groeperingen over het hoofd gezien. Wij vinden het belangrijk dat mensen met verschillende achtergronden kunnen meedenken in onze verkenningen. Op deze wijze worden brede groepen in de samenleving vertegenwoordigd en democratiseren we de toekomst.

2. Creativiteit

STT begeeft zich graag buiten de gebaande paden. Om de toekomst te onderzoeken zetten wij creatieve methodieken in. Ook in de uitingsvormen proberen wij op creatieve manieren het publieke debat over de maatschappelijke impact van technologie te stimuleren.

3. Onafhankelijkheid

Bij STT is er geen ruimte voor politieke of commerciële lobby. Wij laten ons voor onze kennisagenda adviseren door een breed scala aan organisaties. Van overheidsorganisaties

en kennisinstututen tot marktpartijen en het maatschappelijk middenveld. STT bepaalt vervolgens zelf welke onderwerpen in de kennisagenda worden opgenomen.

4. Transparantie

Als kennisinstituut is het voor ons belangrijk om ons werk nauwgezet te verantwoorden. Nadenken over de toekomst brengt verantwoordelijkheid met zich mee. Wij maken inzichtelijk welke methoden we hebben toegepast en wie we voor onze verkenningen hebben gesproken. Als ANBI-stichting maken wij onze plannen en jaarrekeningen openbaar.

5. Verbinding

STT is naast een expertisecentrum ook een netwerkorganisatie. Een breed scala aan organisaties is bij ons aangesloten en onderzoek wordt uitgevoerd in samenwerking met kennispartners. Zij vormen onze denktank. Door het samenbrengen van stakeholders met verschillende achtergronden en vanuit verschillende disciplines faciliteren we het gesprek over de toekomst.

Onze definitie

Steeds meer organisaties willen maatschappelijke impact maken. Maar wat houdt dit precies in? Wanneer kun je claimen dat je maatschappelijke impact maakt? En hoe maak je dit meetbaar? Om dit te kunnen bepalen moeten we eerst definiëren wat we bij STT onder maatschappelijke impact verstaan.

In onze zoektocht naar de betekenis van maatschappelijke impact stuitte we op de definitie van de NWO (Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek):

Culturele, economische, industriële, ecologische of sociale veranderingen die (mede) het gevolg zijn van door onderzoek gegenereerde kennis en kunde.

Deze definitie laat zien dat maatschappelijke impact niet eenduidig is. Het kan zich in verschillende vormen uiten. Kijkend naar onze visie richt STT zich met name op culturele en sociale veranderingen waarin ethische implicaties een belangrijk onderdeel zijn. Wij vinden dat de (onvoorziene) langetermijnimplicaties van technologische ontwikkelingen meer moeten worden meegewogen in besluitvorming.

Het is van belang om te onderzoeken hoe we ons in de toekomst tot technologie verhouden. Welke plek willen we technologie in onze samenleving geven? En in welke mate willen we technologische ontwikkelingen stimuleren of juist begrenzen?

Kortom, het draait om onze attitude ten opzichte van technologie en in hoeverre wij ons bewust zijn van en gedragen naar de mogelijke langetermijnimplicaties. Als kennisinstituut wil STT aandacht vragen voor de mogelijke invloed van technologie op onze samenleving (en vice versa), maar we nemen hierin een neutrale positie in. Als onafhankelijke stichting hebben wij geen inhoudelijke belangen, maar bieden maatschappelijke duiding. Wij willen met name het publieke debat stimuleren, hier meer nuance in aanbrengen en aanzetten tot actie. Samen werken we aan een betere toekomst.

Met onze subdoelen werken wij aan verschillende vormen van impact:

→ Informeren

Onze activiteiten dragen eraan bij dat onze stakeholders meer geïnformeerd en genuanceerd naar de mogelijke invloed van technologie op onze samenleving kijken. We dagen traditionele opvattingen uit en beschrijven verschillende perspectieven en mogelijke toekomstbeelden. Onze kennisontwikkeling gaat over de grenzen van sectoren en domeinen heen en stimuleert hiermee het publieke debat.

→ Inspireren

Met onze activiteiten maken we de toekomst invoelbaar en laten we zien dat mens en technologie elkaar in interactie vormgeven. Dit doen we onder andere door verschillende toekomstscenario's te verbeelden met behulp van creatieve en speculatieve uitingsvormen. Hierbij betrekken wij uiteenlopende stakeholders vanuit verschillende disciplines en met verschillende achtergronden. We faciliteren kruisbestuivingen en schromen het ongemak niet.

→ Adviseren

Onze activiteiten leggen zowel de kansen als de kwetsbaarheden van verschillende toekomstscenario's bloot. Op deze wijze dragen we eraan bij dat onze stakeholders beter geïnformeerde keuzes kunnen maken voor de toekomst. Het overzicht van mogelijke toekomstbeelden dat wij bieden maakt het mogelijk om prioriteiten te stellen.

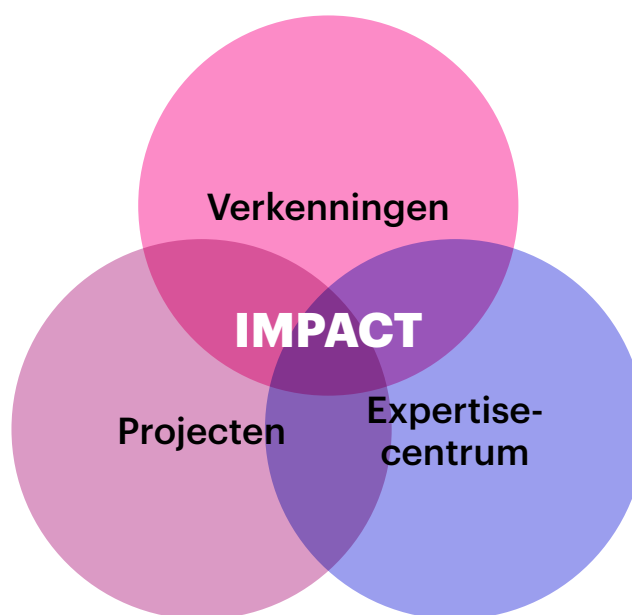
→ Activeren

Onze activiteiten dragen eraan bij dat onze stakeholders de langetermijnimplicaties van technologie meewegen in hun besluitvorming, overgaan tot actie en dit ook volhouden. Dit kan door langetermijndenken in de eigen organisatie te stimuleren, onze verkenningen te gebruiken bij de ontwikkeling van strategie of beleid, of de implicaties mee te wegen bij de ontwikkelingen van nieuwe technologieën.

Onze activiteiten

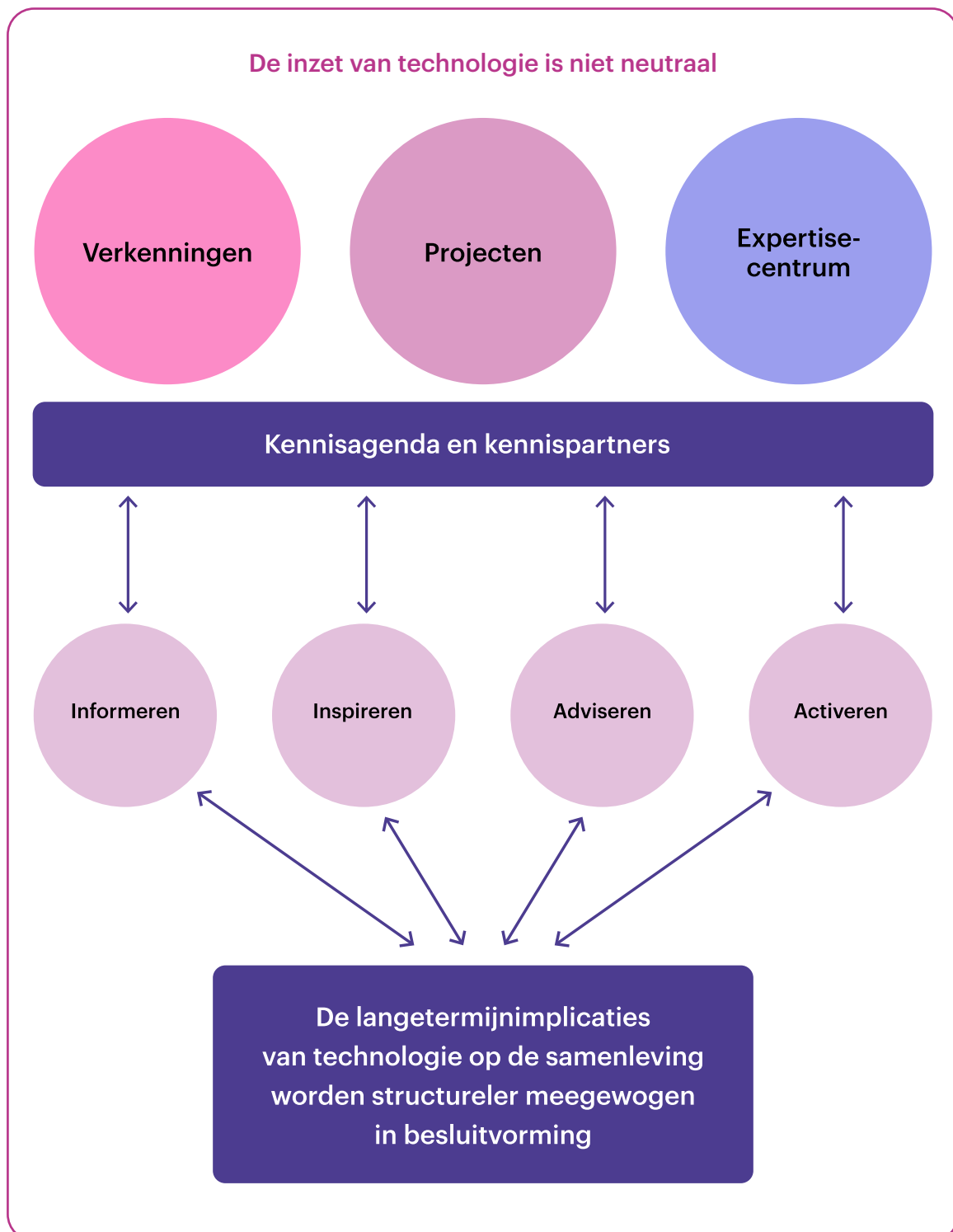
Om maatschappelijke impact te kunnen maken heeft STT een aantal kernactiviteiten gedefinieerd. Naast onze verkenningen zijn dat het expertisecentrum en verschillende projecten.

Binnen deze kernactiviteiten proberen wij op verschillende manieren impact te realiseren.

	Verkenningen	Projecten	Expertisecentrum
Informeren	Stimuleren publieke debat: <ul style="list-style-type: none"> - Boeken/ Rapporten/ Blogs - Panelgesprekken - Debatten en Symposia 	Stimuleren toekomstgeletterdheid: <ul style="list-style-type: none"> - De Nationale Toekomstcursus (gratis online cursus) 	Stimuleren wetenschappelijk onderzoek: <ul style="list-style-type: none"> - Leerstoel (STT-Hoogleraar) - Begeleiding stagiaires - Papers/ essays
Inspireren	Stimuleren publieksinteractie: <ul style="list-style-type: none"> - Denktanks/ Gastbijdragen - Ontwerpwedstrijden - Serious games 	Samenwerking maatschappelijke vraagstukken: <ul style="list-style-type: none"> - De Toekomst Kamer (input voor de Tweede Kamer) 	Faciliteren netwerken: <ul style="list-style-type: none"> - Externe toekomstnetwerken - Young STT (jongeren netwerk) - EXSTT'er (alumninetwerk)
Adviseren	Vertaalslag naar organisaties: <ul style="list-style-type: none"> - Lezingen - Workshops - Explainers 	Digitale technologie hoger op de politieke agenda: <ul style="list-style-type: none"> - Technologie Kieswijzer (stemhulp gericht op digitale thema's) 	Kennisuitwisseling en advies: <ul style="list-style-type: none"> - Advies over methodieken - Deelname klankbordgroepen - Samenwerking kennispartners
Activeren	Vertaalslag naar netwerk: <ul style="list-style-type: none"> - Impact workshops - Doorlopende Horizonscan 	Invloed op overheidsbeleid: <ul style="list-style-type: none"> - Planbureau voor Technologie (lange termijn ambitie STT) 	Kennisdeling en ontwikkeling: <ul style="list-style-type: none"> - Ondersteuning visievorming - Experimenten met kennispartners

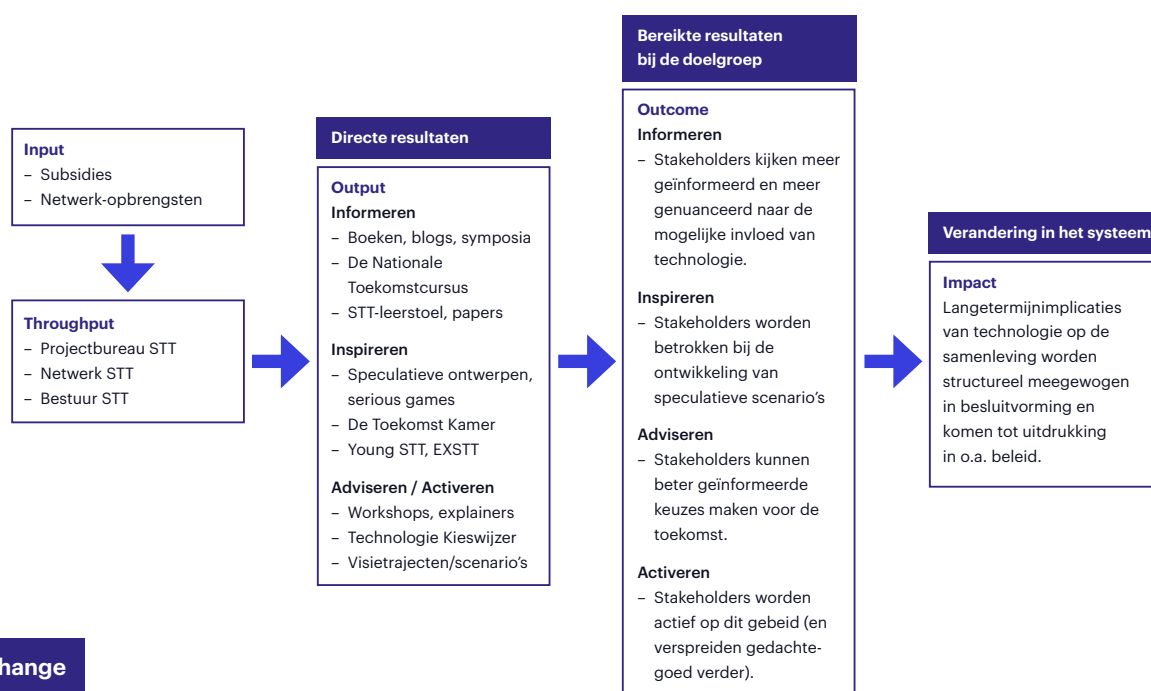

Impact monitoren

Impact gaat verder dan het aantal clicks of likes op een blogpost. We willen aanzetten tot gedragsverandering. Dit laat zich echter moeilijk in kaart brengen. Om onze impact beter te kunnen monitoren maken we daarom gebruik van de Theory of Change. Deze theorie helpt ons om meer doelmatig om te gaan met impact.

De Theory of Change (ook wel beleidstheorie) is een model waarmee je inzichtelijk kan maken hoe je een bepaalde verandering teweeg wil brengen. De stappen van input tot beoogde impact worden uiteengezet, waarbij elke stap (idealiter aantoonbaar) leidt tot de volgende. Als de verbanden tussen de stappen aannemelijk of zelfs bewezen zijn, hoeft niet tot op het hoogste niveau gemeten te worden om aan te kunnen tonen dat de hoofddoelen worden bereikt.

Meetbare indicatoren

Informereren

- Online clicks
- Aantal deelnemers
- Verwijzingen in andere literatuur/media

Inspireren

- Aantal bezoekers/gebruikers
- Vermeldingen Tweede Kamer
- Diversiteit samenstelling deelnemers

Adviseren / Activeren

- Aantal bijeenkomsten
- Aantal politieke partijen
- Aantal opdrachten/samenwerkingen

- Interviews/ enquête deelnemers netwerk
- Aantal (nieuwe) deelnemers

- Verwijzingen in strategiedocumenten, curricula etc.

- Verwijzingen in beleidsstukken

Stakeholder- perspectief

Organisaties die zich bij STT aansluiten vormen samen onze Raad van Advies. Zij adviseren de directie en het bestuur onder andere over de kennisagenda, het werkprogramma en de bestuurssamenstelling.

Wij streven ernaar een zo breed mogelijke afspiegeling van organisaties aan ons te verbinden en hanteren daarbij het quadruple helix-model. Dit betekent dat wij naast de overheid, wetenschap en markt ook maatschappelijke organisaties betrekken bij onze activiteiten.

Hoe denken onze stakeholders eigenlijk over maatschappelijke impact? En hoe denken zij dat we in de toekomst méér maatschappelijke impact kunnen maken? Om dit in kaart te brengen lieten we in 2022 uit eigen initiatief een behoefteonderzoek onder aangesloten organisaties uitvoeren.

Verkenningen

STT kan meer impact maken door:

- Organisaties te ondersteunen in het doorvertalen en toepasbaar maken van de inzichten, eventueel samen met andere STT'ers.
- De rapportages beter deelbaar te maken in organisaties en in de media door er bijvoorbeeld een korte managementsamenvatting of fact sheet bij te leveren.
- Door veel media-aandacht te vragen bij de publicatie van een toekomstverkenning en door in te spelen op actuele onderwerpen met de kennis die al in huis is.

Om meer impact te kunnen maken met onze toekomstverkenningen gaan we experimenteren met impactworkshops. Hiermee willen we voor aangesloten organisaties een vertaalslag maken van de verkenning naar de organisatiepraktijk. Daarnaast gaan we voor elke verkenning een explainer video maken waarin de onderzoeker de belangrijkste inzichten uit de verkenning toelicht (aangevuld met grafische elementen).

Netwerk

STT kan meer impact maken door:

- Te stimuleren dat STT-leden elkaar makkelijker weten te vinden om kennis te delen en elkaar te inspireren.
- Het netwerk samen te brengen rondom maatschappelijke vraagstukken om daar gezamenlijk aan te werken.
- Binnen organisaties meer dan 1 of 2 contactpersonen te betrekken. Hierdoor worden meer medewerkers geïnspireerd en heeft STT een sterkere positie.

We hebben hieraan gehoor gegeven door de ontwikkeling van De Toekomst Kamer; een online platform waar STT-leden een account kunnen aanmaken en met behulp van een gestandaardiseerd proces aan maatschappelijke vraagstukken werken. De output (een korte scenariostudie) wordt voorgelegd aan relevante Kamercommissies, waarmee Kamerleden worden geïnformeerd over de langetermijnimplicaties van voorgenomen beleid. In de community kunnen ze tevens makkelijk contact leggen en is er een prikbord waar ze oproepen kunnen achterlaten.

Expertisecentrum

STT kan meer impact maken door:

- Tools en middelen aan te bieden waar organisaties zelf mee aan de slag kunnen.
- Presentaties of workshops aan te bieden in organisaties om collega's te inspireren en bewust te maken van het belang van langetermijndenken.
- Een Toekomst-academy op te richten waar toekomstonderzoekers het vak kunnen leren.

In plaats van een academy voor professionals hebben we gekozen voor een gratis online cursus voor iedereen die meer wil leren over toekomstdenken: De Nationale Toekomstcursus. Aangesloten organisaties kunnen hierbij een eigen landingspagina krijgen om collega's en partners op te roepen ook de cursus te volgen. Na afloop ontvangen deelnemers een certificaat die is ondertekend door de STT-directeur. Organisaties weten ons daarbij in toenemende mate te vinden als expertisecentrum en schakelen onze hulp in bij de methodologische opzet van het onderzoek en bij het vormgeven van publieksinteracties. Ook bezoeken we regelmatig partnerorganisaties voor lezingen en workshops over toekomstdenken.

Communicatie

STT kan meer impact maken door:

- Meer landelijke media-aandacht te vragen voor toekomstdenken, in het algemeen of aanhakend op een actueel onderwerp.
- Praktijkvoorbeelden te delen van organisaties die ver vooruitkijken en wat ze daarmee bereiken.

Door naast de verkenningen ook verschillende projecten te initiëren (de Technologie Kieswijzer, De Toekomst Kamer en De Nationale Toekomstcursus) krijgen we steeds meer landelijke media-aandacht. De STT-directeur neemt daarbij de rol van boegbeeld in toenemende mate op zich en wordt veelvuldig gevraagd door uiteenlopende media (denk aan Tegenlicht, NOS en RTL Nieuws). Het voornemen is om aangesloten organisaties samen te brengen om best practices rondom toekomstdenken met elkaar te delen.

Samen met onze subsidieverstrekkingen hebben we afgesproken dat we een vergelijkbaar behoefteonderzoek periodiek laten afnemen (ten minste eens in de vijf jaar). Op deze wijze kunnen we het Theory of Change model bijsturen en aanscherpen en zo onze maatschappelijke impact blijvend vergroten.

De toekomst begint vandaag!

Rudy van Belkom
Directeur STT

stt.nl